

նակներ քրքրում են սիրտս: Ես դառայ չորս տարեկան: Մէկ առաւօտ խաղ էի անում իմ դասեակիս հետ մեր տան մօտ: Մի թորուն կապիկները երեւցան անտառիցը և մեզ շրջապատեցին: Իմ դայեակիս ձայնին մեր ծառաները դուրս վազեցին, բայց ուշ էր: Ասպիկները փախցրին մեզ անտառի խորքը, ու շուտով ծառաների գոգոտոցը անհետացաւ իմ ականջից: Գայակիս դրութիւնը անյայտ մնաց ինձ համար. իմ միտս չէ ինչպէս մենք բաժանվեցինք: Առաջին օրերը իմ կեանքի ծածկված են մառախուղով, և ինձ երեւում է ինչպէս վաղուցուայ տեսած երազ, որ իմ յափշտակողներս զարմանալի արագութեամբ վազում էին հետոս: Ասպիկը՝ որը բռնել էր ինձ, երեւում էր որ ամեն կերպիւ աշխատում էր ինձ պահպանելու, որովհետեւ երբ որ բոլոր խումբը կապիկների կանգնեց, չորս կողմը անտառով շրջապատած կանաչ տափումը, ինձ անմէաս գրեց խոտի վերայ: - Միտս է, որ այդ անասունները սաստիկ ձայն բարձրացրին, և մէկ մեծ կապիկի դալուց յետոյ բոլորը լռեցին, այդ կապիկը վեր առաւ ինձ և տարաւ հետը: Զգիտեմ ինչ պատահեց հետս ինձ յափշտակելու առաջին օրերը. իմ յիշատակներս պարզվում են արդէն այն ժամանակից, երբ որ ես բոլորովին սովորեցի նոր կեանքին: Իմ յիշողութիւնս նկարագրում է մեծ և հանգիստ զաղին, որ տեղ ես կենում էի կապիկի հետ: Մէկ անկիւնում ածած խոտը մեր անկողինն էր: Ինձ սնուցանող կապիկը ինձ շատ սիրում և փայփայում էր: Զրգիտեմ, հասկանալի՝ կլինի ձեզ արդեօք այն դժգոհութեաները, որոնցով լիքն էր այն ժամանակը իմ հոգին: Արդեօք ձեզ զարմանալի չի՞ երևիլ, եթէ ես ձեզ կը խոստովանուիմ, որ իմ սնուցչի սիրուն ես պատասխանում էի սիրով, փայփայանքին փայփայանքով: Մէք մոռանալ, որ ես չորս տարուց աւելի չէի, և այդ քնքուշ հասակումը մարդու հոգին դեռ չի ունենում այն ջոկողութիւնը, որը յետոյ այնպէս պարզ զանազանում է մարդին միւս անասուններից: Նայեցէք ուշադրութեամբ երեխու վերայ, որին կերակրում են պտուկով. դուք կը նկատէք, որ նա բոլոր իւր սիրտը դարձնում է դէպի այն անշունչ առարկին, և այն ժամանակը ձեզ աւելի քիչ զարմանալի կերևի իմ

սիրտը դէպի այն անասունը, որը ունի փոքր ՚ի շատէ խելք:

Ես չորս տարուց աւելի կացայ այդ դրութեան մէջ. շուտով ես սովորեցի հեշտութեամբ բարձրանալ ամենակով և ամենարարձր ծառերի վերայ. մի խօսքով՝ մանգալու ժամանակը ես շատ քիչ էի մնում իմ սնուցչից, որը ուրախանում էր իմ առաջադիմութեանը նայելով. մի և նոյն ժամանակը նա չէր արգելում ինձ հեռանալ զաղիցը մենակ. ուրախանում էր, երբ որ ես ետ էի դառնում, և փայփայանքով ընդունում էր ինձ, երբ որ ես բերում իի որս, որը բաղկանում էր ընկուզից, բանանից և ուրիշ պտուղներից: Զարմանալի է, որ միւս կապիկները, որոնք պատահում էին հետս, ինձ չէին մնասում. կարծես թէ այդ փայրնի ազգը ինձ որդեգրել էր իմ սնուցչի պատուի համար: Ես բոլորովին մոռացել էի խօսիլը իմ սնուցչին, չըզիտեմ ի՞նչ պատճառաւ անուանում էի Տուտու, և նա իմանում էր իւր անունը: Այս միայնակ ձայնն էր, որը նմանում էր մարդկային ձայնին: Ես ամեն բանով նմանում էի իմ սնուցչին. ես գոռում էի և ճչում էի ինչպէս նա: Իմ անտառումը գոնված ժամանակս ես բոլորովին միտս չէի բերում իմ ծնողքս, և բաղտաւոր էի: Տուտուն ոչ մի բոպպէ էլայ չէր փոխվում դէպի ինձ. և չէի հասկանում նորա լեզուն, բայց նորա քնքուշ փայփայանքները և սէրը դէպի ինձ՝ հասկանալի էին իմ երեխայական սրտիս համար: Ես իմ կեանքումս շատ քիչ կին եմ տեսել այդպէս հանդարտ, բարի, քաղցր և ուրախ ընտելութեան տէր: Աւաղ, այդ բարի անասունի բարոյական գերազանցութիւնը դնում է վրեժ սաստիկ մեղքի, որը կարելի է մահիցս յետոյ էլ կը տանջի հոգիս:

(Նորոշակէ)

Բ Ա Ր Ո Յ Ա Կ Ա Ն

Ա.Զ.Գ.Ա.ՅԻՆ ՄԱՂԹԱՆԲ

Ո՛վ Հայր մեր և Աստուած,
Միշտ բարի և զրթած՝
Անց՛ հայութիւն,

Մի թող Տէր մեզ խալաւ,
Անխրնամ և թշուա,
Գու միւսանգամ պայծառ
Արս Հայութիւն:

Տէր մեզ զլթացիր կրկին,
Տուր հողի իմ ազգին
Միարանական:

Որ քո փառքիդ համար,
Գարձեալ գէպի արգար
Գընանք ճանապարհ:
Քեզ պաշտել ազատ:

Մաքրիր Տէր Հայի
Եւ սիրտ և հոգի՝
Հոգւոյդ կրակով:

Որ ճշմարտութիւն զգան,
Եւ գուգութիւն
Կապէ ազգութիւն
Ամուր շարկապով:

Յ. Ուրախելի:

Է Գ. Լ. Բ. Բ.

ԴԻՄԱՌՆԱԿԱՆ, ԽՕՄԲ

Քոյր իմ քնքոյշ, ո՞ւր դու թռչիս,
Թեթևաքայլ զնաս ո՞ւր՝
Անմխիթար զիս թողնելով.
Ասա՛, ինդրեմ, փախչիս ո՞ւր:
Յնո՞րք արդե՞ք, նատալիս,
Եթէ երազ կ'տեսնեմ,
Որ քեզ մահուան դագաղի ծոց,
Իբր դրած կ'տեսնեմ:

Միրուն աչերդ է՞ր կափուցած,
Ակնարկ մի անգամ չես ուզեր,
Լեզուդ անխօս է՞ր մնայ լուռ.
Բառ մի զո՞նեա չ'արձակեր:

Քո սառնացեալ կուրծքի վերայ
Ինչո՞ւ թեւերդ ամփոփած՝
Այլ չես մեկներ դէպ ՚ի քո քոյր
Գրկել՝ զրկուել սրտաբաց:
Ո՞ր ցաւալի այս տեսարան.
Զարթիլ այլ ևս չ'ունիս քոյր:

Արեամբ լեցուեց խեղճուկիս սիրտ,
Կթաղկանամ տես իմ քոյր:
Կերթաս յինէն անուշ քուրի՛կ
Ի գերեզման, թէ յերկին,
Ո՞վ կ'տար ինձ քեզ հետ, քոյր իմ,
Կալ և մնալ անմեկին:
Արեզին լոյս թող ինձ համար
Ե յուսահեռու մութ լինի.
Առանց քեզի, իմ հարազատ,
Աշխարհն թող ինձ սուգ լինի.
Խեղճ որդեկիդ դարձուր գոնէ
Քաղցրահայեաց քո աչերդ,
Որ առանց մօր պիտի մաշուիլ.
Եւ ինձ մաշել իրա հետ,
Կենակցութեան թէ և այս
Ընկալար լուծ քո վերայ.
Բայց ի՞նչ օգուտ, տրտում՝ տխուր
Տեսար վիճակ անխնայ . . . . .

Ո՞հ, ո՞ր ցաւս պատմեմ լեզուաւ,
Որ անհամար են անթիւ.
Ո՞ւր դու արդեօք թողուս քո քոյր,
Յաշխարհ, թէ ՚ի կեանս լի ակտիւ
Յաշխարհ, այո՛, ուր ինձ մնայ,
Բռնած որդւոյդ ձեռներից
Միայն շիրմիդ այց ելանել
Արցունք հոսել ցաւալից:
Ո՞հ, ցաւ խեղճիս, ցաւ ինձ, քոյրի՛կ
Ո՞ւր կ'թողուս միայնակ,
Ինձ էլ քեզ հետ տար գերեզման,
Քեզ հետ ննջել հողոյն տակ:

* * *

Երկինք կնքեց ինձ այս վճիռ,
Թողու՛ ձգել այս աշխարհ:
Մի՛ դու սգար, մատաղ իմ քոյր,
Մի՛ քեզ առներ անդադար:
Գագաղի մէջ թէ և այս
Գնիմ անշարժ անմոռնչ,
Թէ և մահուան դալուկ սարսուռ
Կնքեաց արգել իմ մրմունջ,
Սակայն պիտի զարթնեմ, քոյր իմ,
Երբ երկնային հնչէ փող,
Իսկ այժմ ՚ի մութ գերեզման
Պարտիմ զնիլ դառնալ հող: